

Давидович М. С.,
викладач кафедри іноземних мов
Житомирського державного технологічного університету
Ковальчук І. С.,
викладач кафедри іноземних мов
Житомирського державного технологічного університету

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ КОЛОРОНІМІВ У ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті наведено результати теоретичного узагальнення і практичного розв'язання питання колоронімів у структурі фразеологізму англійської мови. Здійснено огляд наукової літератури, що стосується дискусійних питань фразеології, а саме: проблем визначення фразеологізму, ознак фразеологізму та фразеологізмів, до складу яких входять колороніми. Було проведено комплексний аналіз фразеологізмів із лексемою на позначення кольору, оскільки дане питання є досить актуальним у сучасній лінгвістиці.

Ключові слова: фразеологія, фразеологічні одиниці, фразеологізми, англійська мова, колороніми.

Постановка проблеми. Друга половина ХХ ст. відзначилася інтенсивним розвитком фразеології як науки, завдяки чому вона виділилася в самостійну мовознавчу дисципліну. Відтоді спостерігається істотне розширення фразеологічної проблематики, особливо у рамках антропоцентричної парадигми та у тісному зв'язку з лінгвокультурологією та етнолінгвістикою.

Антропоцентрична спрямованість лінгвістичних розвідок останнього часу разом із етнокультурологічним бумом кінця ХХ ст. призвели до посилення зацікавленості мовознавців проблемами співвідношення і взаємозв'язку мови, культури та свідомості. Виникає декілька маргінальних галузей лінгвістики, спрямованих на виявлення тієї ролі, яку мова відіграє у кодифікації загальнолюдської та національної культури та впливу етносу на розвиток окремої мови [1; 3; 8]. Посилилася увага до тих мовних явищ, що кодують культуру, інтенсивно накопичуючи здобутки матеріальної та духовної спадщини певної спільноти. Саме фразеологізми слугують матеріалом для досліджень зв'язку мови зі свідомістю людини.

Особливу роль у свідомості людини відіграє мова, яка є не лише засобом категоризації та гармонізації знань індивіда про навколишній світ, а і способом відносної детермінації поведінки людей у тій чи іншій етно- або лінгвокультурі. Мовна свідомість людини формує специфічні для кожної спільноти артефакти – мовні образи, символи, знаки, що містять результати евристичної діяльності всієї етнокультурної спільноти. Такі артефакти виступають засобом інтеріоризації продуктів життєдіяльності певної спільноти, її світосприйняття, світобачення і світорозуміння [1, с. 151].

Фразеологія – це одна з найбільш образних і «консервативних» мовних підсистем. На відміну від лексики, вона менш схильна до мовних змін, зберігає застарілі слова та архаїчні форми. Значна частина стійких поєднань пов'язана з різними реаліями народного побуту, фактами історії, народними віруваннями, звичаями, обрядами. Саме тому фразеологізми – це цінне фактографічне джерело носіїв мови [4, с. 1].

Фразеологізми – це стійкі утворення, «готові до вжитку формули», значення яких не зводяться до суми значень слів, що

до них входять [13: 132]. Вони не називають речі, а вказують на ставлення та оцінюють предмет із певної позиції. Особливість фразеологізмів полягає в тому, що вони пояснюють світ іншими лексичними засобами, ніж ті, що входять до їх структури.

Фразеологічна система володіє найбільшим лінгвокультурологічним потенціалом, оскільки в мові закріплюються і фразеологізуються саме ті образні вислови, які асоціюються з культурно-національними еталонами, стереотипами, міфологемами і які під час вживання в мові відтворюють характерні особливості для тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фразеології та фразеологічних одиниць (далі – ФО) присвятили свої праці вітчизняні та західні мовознавці та лінгвісти: А.І. Альохіна, Н.М. Амосова, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, О.В. Кунін, В.М. Мокієнко, Є.Д. Поливанов та Ш. Баллі [2; 3; 5; 6; 11; 12; 14; 15]. Феномен кольору є предметом дослідження багатьох вчених у різних галузях: І. Ньютон (колір як фізичне явище), М. Люшер (трактування кольору з огляду на психологічні особливості), А. Порожнюк (багатство барв у мові) [16; 17]. Проте існує незначна кількість робіт, присвячених колоронімам у складі стійких словосполучень, що свідчить про недостатнє висвітлення даної тематики у науковій літературі і робить наше дослідження актуальним.

Класифікації фразеологізмів розкриті у доробку радянських вчених, які присвятили свою наукову діяльність встановленню і подальшому розвитку фразеології (І.В. Корунець, В.В. Виноградов та ін.) [6; 13]. На даному етапі існує ціла низка класифікаційних схем, в основу яких покладено різні підходи і аспекти: структурна, семантична, стилістична та етимологічна класифікації. У нашому дослідженні ми спираємося на семантичну типологію стійких словосполучень (трактування колоронімів у складі ФО) та розглядаємо стилістичний та лінгвокультурний аспекти ФО.

Мета статті – проаналізувати фразеологізми англійської мови з компонентами кольору та виявити їх структурно-семантичні особливості.

Виклад основного матеріалу. ФО із колоронімами становлять інтерес для дослідження як у галузі традиційної фразеології, так і в лінгвокультурології. Вони є національно-специфічними одиницями мови, що акумулюють культурний потенціал народу та відображають у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури, саме тому їх компоненти фіксують і передають від покоління до покоління культурні установки і стереотипи, еталони й архетипи [16].

Щоб досягнути значення ФО із компонентом на позначення кольору у повному обсязі, необхідно звернутися до символічних значень кольорів, їх психологічних характеристик та історії

народу. Ці аспекти мають значний вплив на тлумачення стійкого словосполучення. Проаналізуємо кожен колір окремо.

Активно вживаним компонентом у фразеологізмах є чорний колір (лексема *black*). Переважно чорний колір має негативне значення, він часто асоціюється з порожнечою, горем, має конотацію ненависті, смутку, смерті [16]. Наприклад, *black dog* (смуток) [19], *black as thunder cloud* (похмуріший за хмару) [20], *the black dog is in one's back* (нудитися) [22].

Повною протилежністю чорного кольору є білий. Білий колір (лексема *white*) є символом краси, любові, чистоти, невинності та спокою. Як приклад можуть слугувати такі фразеологізми: *white man* (порядна, добре вихована людина) [23], *to hang out the white flag* (здатися, визнати себе переможеним) [22], *to put on a white sheet* (каятися, визнавати прилюдно свої помилки) [20].

Колір вогню, або ж червоний (лексема *red*), діє на людину збудливо, хвилююче, а деяких він просто дратує. Наведемо декілька прикладів: *to act as a red rag acts upon a bull* (сильно дратувати, виводити з себе) [21], *to see red* (скипіти, розлютитися), *red rag* (те, що дратує, бісить) [19]. Символічне використання червоного кольору можна спостерігати в повсякденному житті: червоне світло світлофора примушує водіїв зупинитися; на підприємствах цей колір означає заборону та безпосередню небезпеку. Наприклад, *to see a red light* (бачити або підозрювати небезпеку) [22].

Проте у складі більшості ФО червоний колір вживається у порівняльних зворотах: *as red as a poppy* (червоний, як маків цвіт) [19], *as red as a beetroot* (червоний, як буряк) [21], *as red as a turkey-cock* (червоний, як індик) [23], *as red as a lobster* (червоний, як рак) [20], *as red as fire* (червоний, як вогонь) [22].

Узагальнюючи тлумачення червоного кольору, зазначимо, що незважаючи на той факт, що його символічні значення дуже різноманітні і суперечливі, цей колір насамперед асоціюється з кров'ю і вогнем, як у стійких словосполученнях: *as red as blood* (червоний, як кров) [21], *red man's fire* (вогнище) [19].

Синій колір (лексема *blue*) вважають яскравим прикладом спокою, вірності (небо не змінює свого кольору), який означає схильність до традицій, постійність, відданість вічним цінностям [11, с. 71–75]. Зазвичай, гамми синіх кольорів асоціюються з мудрістю та інтуїцією. Його значення можна звести до таких асоціацій, як чистота, мир, мрія, істина, інтелект, благочестя та мудрість. Наведемо декілька прикладів: *blue of the plum* (свіжість, краса, чари молодості) [19], *true blue will never stain* (порядна людина ніколи не підведе) [23], *blue blood* (блакитна кров, аристократичне походження) [21]. Проте у декількох випадках спостерігається значення смутку, нудьги, хандри, наприклад, *to be in the blues* [22], *the blue devils* [20].

Зелений колір (лексема *green*) рідниться зі світлом та вогнем. Зелений нагадує нам про юність, цвітіння, надію та радість. Проте у складі значної кількості стійких словосполучень зелений колір позначає гроші, наприклад, *green goods* (фальшиві паперові гроші) [19], *green back* (банкнота) [23].

Жовтий колір (лексема *yellow*) у складі ФО позначає низькопробну пресу, наприклад, *yellow journal* (бульварно-сенсаційний журнал) [22], *yellow back* (дешевий бульварний роман) [20]. Існують різні версії походження вищезгаданих фразеологізмів, проте найпоширенішими є та, згідно з якою подібні газети раніше друкували на дешевому папері жовтого кольору або ж газетні малюнки були чорно-білими, але вбрання головного героя розмальовувалося у жовтий колір.

Крім того, жовтий колір є символом хвороби, наприклад, *yellow jack* (жовта пропасниця, лихоманка) [19], *yellow flag* (жовтий прапор як символ карантину) [21], *to be yellow about the gills* (мати нездоровий вигляд) [23].

Сірий (лексема *gray*) є нейтральним. Він повністю позбавлений будь-яких стимулюючих чи психологічних тенденцій. Проте у складі фразеологізмів він може виступати символом підлості, відгородженості, рутини або втоми. Наприклад, *as gray as a bat's wing* (сірий, як миша) [20], *as gray as lead* (сірий, як свинець) [19], *all cats are gray in the dark* (вночі всі коти сірі) [22].

Відобразимо всі вище зазначені фразеологізми, їх значення та приклади у таблиці (див. табл. 1).

Проаналізувавши семантичний аспект дослідження ФО, слід зазначити, що входячи до складу фразеологізмів, назви кольорів інколи втрачають своє первинне значення і набувають нових семантичних відтінків. Семантика кожного з компонентів по-різному виявляється в різних типах ФО [9, с. 137].

Висновки. Спираючись на лексикографічні джерела, ми відібрали фразеологізми, які мають у своєму компонентному складі колороніми. Дослідження засвідчило, що лексеми на позначення кольорів активно використовуються у складі ФО на позначення різних життєвих ситуацій, моральних якостей, поведінки людини та характеризують емоційний стан. Ми визначили, що колороніми *black* та *white* мають найвищу продуктивність. З огляду на оцінний аспект колоронімів, можемо зазначити, що фразеологізми позначають як позитивні, так і негативні якості, адже значення кольорів варіюється залежно від ставлення людини до певного кольору, його психологічного сприйняття, що й призводить до виникнення різних конотацій.

Нині колороніми набули активного вжитку, наповнюючи фразеологічний фонд англійської мови. Лексеми на позначення кольорів репрезентують спостереження певної спільноти за навколишнім світом. Можна говорити про відображення культурних та історичних традицій народу у лексичі. Крім того, назви кольорів не лише впливають на загальне значення ФО, що цілком закономірно, але й виконують смислорозрізнювальну функцію.

Подальша перспектива розвідки вбачається у зіставному аналізі фразеологізмів із колоронімами в англійській та українській мовах.

Література:

1. Алефиренко Н.М. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка: учеб. пособ. М.: Флинта, Наука, 2010. 224 с.
2. Алехина А.И. Идиоматика современного английского языка. М.: Высшая школа, 1982. 279 с.
3. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. Л.: ЛГУ, 1963. С. 72–73.
4. Беликова И.Ф. Роль фразеологизмов в лексической системе языка. М.: Гуманитарный вестник, 2013. 6 с.
5. Булаховский Л.А. Нариси з загального мовознавства. К.: Радянська школа, 1995. 237 с.
6. Виноградов В.В. Лексикология та лексикография: Избранные труды. М.: Наука, 1977. 312 с.
7. Витковская Е.О. Двойная актуализация фразеологизмов в аспекте перевода. СПб., 2009. С. 17–20.
8. Герд А.С. Введение в этнолингвистику. Курс лекций и хрестоматия. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2001. 488 с.
9. Євченко В.В., Котнюк Л.Г. Германські мови: основні напрямки дослідження мови та культури: зб. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2009. 232 с.

10. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. М.: Высшая школа, 1986. 336 с.
11. Кунин А.В. Основные понятия фразеологической стилистики: Проблемы лингвистической стилистики / Тез. докл. научн. конф. М.: Изд-во МГПИИЯ, 1969. С. 71–75.
12. Мокиенко В.М. Славянская фразеология: учеб. пособ. М.: Высшая школа, 1989. 287 с.
13. Мостовой М.И. Лексикология англійської мови. Х.: Основа, 1993. 256 с.
14. Поливанов Е.Д. Введение в языковедение для востоковедных вузов. Ленинград: Издание Ленинградского Восточного Института имени А.С. Енукидзе, 1928. 220 с.
15. Балли Ш. Французская стилистика. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 392 с.
16. Колороніми в структурі фразеологізмів в англійській мові. URL: http://ua-referat.com/Країнознавча_цінність_англійських_фразеологізмів.
17. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. Нова філологія. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Novfil/200936/index_2009-vol36.htm.
18. Cambridge Educational Dictionary of English Idioms. URL: <http://idioms.thefreedictionary.com/>.
19. English idioms and phraseological units. URL: <http://www.correctenglish.ru/reference/idioms/>.
20. English-Russian Dictionary of English Idioms. URL: <http://slovar-vocab.com/english-russian/vocab-idioms.html>.
21. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/>.
22. Margulis A. Russian-English dictionary of proverbs and sayings. URL: <http://englisch-infoblog.ru/wp-content/uploads/2013/10.pdf>.
23. Oxford Dictionary of English idioms. URL: http://www.oxfordreference.com/pdf/Nadiia_Shcherban.pdf.

Давыдович М. С., Ковальчук И. С. Значение и роль колоронимов в фразеологическом фонде английского языка

Аннотация. В статье приведены результаты теоретического обобщения и практического решения вопроса колоронимов в структуре фразеологизмов английского языка. Был осуществлен обзор научной литературы, касающейся дискуссионных вопросов фразеологии, а именно: проблем определения фразеологизма, основных характеристик фразеологической единицы и фразеологизмов, в состав которых входят колоронимы. Был проведен комплексный анализ фразеологизмов с лексемой на обозначение цвета, так как этот вопрос весьма актуален в современной лингвистике.

Ключевые слова: фразеология, фразеологические единицы, фразеологизмы, английский язык, колоронимы.

Davydovych M., Kovalchuk I. The meaning and role of colourons in English phraseology

Summary. This article presents the results of theoretical analysis and practical solution to the phenomenon of colourons in the structure of English phraseology. The review of scientific literature concerning the issues of phraseology has been carried out, and it allowed working out the definition of phraseologism, its main characteristics and phraseological units with color components. Thus, the complex analysis of phraseologisms with colourons has been conducted, as this issue is quite topical in contemporary linguistics. The scholars underline the importance of studying color components.

Key words: phraseology, phraseological units, phraseologisms, English language, colorons.